

27.05.2024

Asia: VN/23860/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausunnonantajan lausunto

1. Jälkikäteistarkistusta koskevat ehdotukset / Förslag till justering i efterhand

Hyvinvointialueiden rahoitukseen ehdotettu jälkikäteistarkistuksen omavastuutta koskevien ehdotusten tavoite on julkisen talouden tilanteen ja erityisesti valtiontalouden näkökulmasta ymmärrettävä. Valitettavasti lakiehdotus toistaa aikaisempaa rahoituksen logiikkaa, jossa oletuksena on se, että rahoitusta kiristämällä saadaan hyvinvointialueilla aikaan talouden sopeutumista niukkaan rahoitukseen. Uudistuksen taustaksi toteutetut laskelmat ovat valitettavasti irroneet todellisuudesta ainakin Kainuun hyvinvointialueen näkökulmasta. Hallituksen esityksen taustatöissä taulukossa 4 ja taulukossa 6 esitetyt arviot Kainuun hyvinvointialueen vuosittaisesta tilikauden tuloksesta ja kumuloituvan ali- tai ylijäämän kehityksestä ovat nykykehityksellä mahdottomia saavuttaa. Kainuun talousura on mittavista sopeutuksista huolimatta tuottamassa vuosina 2023 ja 2024 yhteensä noin 41-46 M€ alijäämää. Talousarviovuoden 2025 sopeuttaminen käyttötalouden tasapainoon on äärimmäisen haastava yhtälö. Haastavuuden yhtälöön tuo jälkikäteistarkistuksen arvioitu epätasainen jakautuminen, jossa Kainuu on häviäjänä, sekä erittäin kallis palkkaratkaisu, joka realisoituu erityisesti vuonna 2025 palkkojen nousuna 6-7%. Kainuun menokehitys ja alijäämät suhteessa muihin hyvinvointialueisiin ovat olleet asukaskohtaisesti keskimääräisiä, joka antaisi aiheen ennakoida, että hallituksen esityksen taustalle toteutettu laskenta on kauttaaltaan ylioptimistista. Sama ylioptimistisuus on leimannut hyvinvointialueiden talouden ohjausta kautta linjan.

Näin ollen jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuus sopii erittäin huonosti vallitsevaan talouden tilannekuvaan. Hyvinvointialueiden rahoitusmalli on takapainoinen ja se on jo ajanut suurimman osan hyvinvointialueista tilanteeseen, jossa Valtiovarainministeriön ylijäämäennusteet vuosille 2025 ja 2026 irtoavat realiteeteista. Realiteeteista irtoaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että kansallisella tasolla alijäämät uhkaavat paisua vuonna 2024 merkittäviksi. Takapainoinen rahoitusmalli ja kustannuksiin nähden alimittainen hyvinvointialueindeksi eivät luo edellytyksiä terveelle taloudelle lain taustatöissä esitetyssä aikataulussa. Mikäli yhtälöön tässä kohdassa lisätään kasvava jälkikäteistarkistuksen omavastuu, joka nousee porras portaalta nopeasti 30% tasolle, ei pääosa hyvinvointialueista pääse eroon alijäämäkierteestä näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa..

Hyvinvointialueiden rahoituksen logiikka on perustunut jatkuvaan kiristämiseen, jolle nyt käsillä oleva ehdotus on jatkoa. Hyvinvointialueuudistus on Suomen merkittävin hallintouudistus, jossa muodostettiin autonomiset hyvinvointialueet, joilta jäi puuttumaan itsehallinnon keskeinen elementti - eli mahdollisuus säädellä omia tulojaan. Hyvinvointialueita ohjaavilta ministeriöiltä näyttäisi tässä tilanteessa puuttuvan näky terveestä hyvinvointialuetaloudesta, joka edellyttäisi erittäin tiukan talouden hallinnan sijasta paljon nykyistä vapaammin päättää keinoista, joilla rahaa muutetaan laadukkaiksi palveluiksi. Sen lisäksi terveeseen hyvinvointialuetalouteen kuuluu oleellisena osana ylijäämäisyys, jotta tarvittavat investoinnit sekä kehittäminen voitaisiin rahoittaa omilla toimenpiteillä aikaansaaduilla ylijäämillä.

Edellä mainittuun viitaten ei porrastetusti kasvavaa jälkikäteiskorjauksen omavastuuta voi mistään näkökulmasta pitää ratkaisuna tähän ja lähivuosina realisoituvaa hyvinvointialueiden taloustilanteeseen.

2. Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa / Beaktande av ändringar i klientavgifterna i finansieringen

Asiakasmaksumuutokset on hallituksen esityksessä ehdotettu otettavaksi huomioon rahoituksessa. Mekanismissa valtio siirtää lähinnä terveydenhuollon maksuvastuuta itseltään kansalaisille. Tässä tilanteessa liike saattaa olla perusteltu. Pääosalla kansalaisista ja erikoissairaanhoidon käyttäjistä on varaa nostaa omaa maksuosuuttaan palveluista.

Ongelmalliseksi esityksen tekee se, että eri puolilla maata asiakkaiden maksukyky on selkeästi erilainen. Kainuun väestön tulot ovat alhaisemmat kuin väestöllä elinkeinorakenteeltaan monipuolisemmissa kasvukeskuksissa. Maksualennukset liittyvät väestön elintasoon kokonaisuudessaan. Lisäksi jo nyt iso osa terveydenhuollon suhteellisen pienistäkin maksuista menee perintään ja saatavat viime kädessä poistetaan, koska niitä ei saada perittyä.

Tässä tilanteessa suoraviivaisesti lasketut asiakasmaksutulot hyvinvointialueille laskevat rahoitusta täysimääräisesti, mutta hyvinvointialueet kykenevät perimään vain osan rahoituksen laskusta asiakkailta. Näin ollen olisi viisaampaa toteuttaa asiakasmaksumuutokset yhtenä keinona vahvistaa hyvinvointialueiden taloutta ja luoda polku terveeseen talouteen vähentämällä rahoitusta vain pieneltä osaltaan. Näin muutoksesta ei tulisi taas yksi keino kiristää taloutta liikaa ja ajaa hyvinvointialueita kohti epätervettä taloutta.

3. Pelastustoimen riskikertoimen tietopohjan tarkentaminen / Precisering av dataunderlaget för riskkoefficienten för räddningsväsendet

Pelastustoimen riskiruudut, riskikerroin, riskiluokat ja sen kautta tapahtuva pelastustoimen valtakunnallinen ohjaus lisättynä toimintavalmiuden suunnitteluohjeen vaatimuksilla, paikalle

saapuvan henkilöstön lukumäärällä ja suorituskyyvaatimuksilla muodostavat tällä hetkellä kokonaisuuden, jonka toteuttaminen nykyisellä rahoituksella, työvoiman tarjonnalla ja sopimuspalokuntien tilanteella on muodostunut erityisesti harvaan asutuilla alueilla mahdottomaksi. Näin ollen Kainuun näkökulmasta harvaan asuttujen alueiden pelastustoimen ratkaisut ja turvallisuuskonsepti edellyttäisivät koko järjestelmän pikaista uudistamista puhtaalta pöydältä yksittäisten pistemäisten muutosten sijasta.

Edellä mainittuun viitaten odotamme Kainuun näkökulmasta sitä, että rahoitus, valvonta ja toimintaa ohjaava sääntely saadaan pikaisesti tasapainoon.

Lindberg Jukka
Kainuun hyvinvointialue